

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

A hadtudomány struktúrájáról szóló vitákhoz, a hadtáp elméleti oldaláról

Dr. Deák Péter ezredes, a hadtudományok doktora

Az utóbbi években a szovjet, lengyel és a hazai hadtudományi folyóiratok ismétlődően foglalkoztak a hadtudomány tárgyával, struktúrájával. Az utóbbi kérdésben – megítélésem szerint – még nincsen „tisztá” állapot, vannak nyitott, nem jól értelmezett és még nem pontos fordításból is származó nézetek. A bibliográfiában, könyvtári csoportosításban, testületek összetételében is tükröződik, hogy nem kialakult a hadtudomány felosztása, belső összefüggései, kapcsolatrendszere és ezt a bizonytalanságot helyesen fogalmazzák meg a tárgyban megjelent vitacikkek.

A hadtudomány tárgyát, felosztását, szerkezetét tudományterületeink elhatárolását nem csak egyszer és mindenkorra, de tartósan sem lehet „rendezni”, megállapítani. Ez a tudományos-technikai forradalom korában természetes. A természet, a társadalom, ezeken belül a hadügy területén merőben újszerű jelenségekre bukkanunk szinte évről évre, de legalábbis fejlesztési, vagy fegyverkezési ciklusonként. Az adott új jelenség felderítéséhez beskatulyázott rendbe foglalt törvények, módszerek alapján közelíteni nem lehet. Egyre bővülnek a saját eljárási metodikával és a megismerés külön törvényszerűségeivel bíró ismeretrendszerek és szinte lehetetlen meghatározni, hogy azzal milyen tudományterület szakemberei foglalkozzanak. Nemrégiben még a katonai vezetés egyértelműen a hadművészet keretén belül került elemzésre, ma már kötődik a katonai rendszerelmélethez, de egyre inkább önállósul. Hasonló a helyzet a fegyveres küzdelem anyagi – pontosabban dologi – biztosításának szélesedő szféráiban, szintjein és kérdéseiben. Merőben új stúdiumok is keletkeznek, leginkább a különböző tudományok határain. A hadtudományban bekövetkező szakosodás tehát tendenciájában lépést tart a fegyveres erők szervezetében, a haditechnikai eszközök fajtáiban, a fegyveres küzdelem színhelyében (pl. kozmosz) bekövetkezett differenciálódással. Ezért a hadtudomány metodikájának és felosztásának kérdéseit nem valami „szégyen” újra és újra vizsgálni, nem az előző megítélés teljes szubjektivitását kell benne keresnünk.

Egyáltalán, miért olyan fontos kérdés ennek időnkénti tisztázása, egyfajta „kodifikálása”? Egyeseknek úgy tűnhet, hogy ez valamiféle akadémikus látszatvita, valami konkrét hasznot nem rejtő tudományos gumicsont, amivel folyóiratokban csemegézni és szerepelni lehet. Ez azonban rendkívül felületes és vulgáris álláspont. Egy – főleg ilyen széles spektrumot vizsgáló – tudomány helyes belső

felosztása a kutatási gyakorlat és tudományos hozzáértés szempontjából elsőrendű kérdés. Csak akkor lehet objektív alapon valamilyen hadügyi jelenség vizsgálatát megejteni, ha azokból a törvényszerűségekből, kategóriákból, gyakran *axiomák*-ból indulunk ki, amelyek arra a jelenségre hatnak, vonatkoznak. Ha nincs meghatározva, hogy egy adott kutatási cél érdekében melyik „kályhától kezdjünk elindulni”, a munkában sok lesz a tévedés, a voluntarizmus talajára csúszunk, tudományos megállapítások helyett esetleg csupán olyan formális logikai következtetésekig juthatunk el, amelyek premisszái a gyakorlatban hamisnak bizonyulnak. A tudomány helyes felosztása alapján lehet helyesen az adott kutatási feladat megoldására a szükséges szakemberek körét és arányait megállapítani, a megközelítéshez szükséges ismeretstruktúra alapján az irodalmi, intézményi, információs és módszertani háttér kijelölni.

A hadtudomány objektív belső felosztása azért is fontos, mert így tudjuk megállapítani, sőt modellezni egy jelenségre ható meghatározó, befolyásoló vagy feltételteleyezőket, azokat rangsorolni.

Fentiekkel összefüggésben a példa érdekén túl érdemi célból is felvetem, hogy egy nem túl régi hazai osztályozás – valószínűleg fordítási hibából – homogén hadtudományi ágazatnak, területnek fogta fel a „hadigazdaságtan és hadtáp elmélet”-ét. Ez igen nagy zavarokat okozott. Köztudott, hogy a hadigazdaság működését közgazdasági törvények determinálják, megközelítését a gazdaságtan és hadtudomány mintegy határán levő ismeretek, elvek törvények útján lehet végezni. Ugyanakkor a csapatok – a harcoló zászlóaljaktól a seregtestekig, sőt ennél nagyobb csoportosításokig – anyagi-, technikai-, egészségügyi-, közlekedési és „más irányú”, *összefoglalóan hadtápbiztosításának* rendjét, megvalósulását a fegyveres küzdelem törvényei határozzák meg. Kutatásuknál a hadművészet által leírt jelenségekből, elvekből kell kiindulni. A kettő nem ugyanaz és – bocsánat érte – ha az utóbbival közgazdászok, esetlegesen a politikai gazdaságtan művelői, előbbiekkal pedig a hadtáptörzsek kezdenének foglalkozni, nem sok tudományos eredményt könyvelhetnének el.

A hadigazdaság a népgazdasági szuperrendszer része; ugyanakkor a fegyveres erők hadtápjá, és annak minden szintje a haderő szervezetébe, annak BELSEJÉ-be tartozik, pontos határai, mégpedig bemeneti és kimeneti határai vannak a hadigazdasággal, funkcionálásuk térben, sőt: IDŐBEN is elválik egymástól.

Természetes, hogy többek között éppen a fenti közös be- és kimeneti érintkezés miatt a két tudományterület művelői között cél, módszer és tartalmi együttműködés jelentkezik, vannak közös kutatási területek.

A csapatok a hadtáp- és technikai biztosítása a hadművészet keretében, vagy attól kissé önállóulva külön megismerési területet igényel. Igaz ugyan, hogy a technikai biztosítás nagyon is nyilvánvaló okokból egyre határozottabban kiválik a hadtápbiztosítás hagyományos területei közül és önálló háttér-ágazattá válik, a hadtudomány helyzete és fejlettsége következtében azonban ez a két terület még egy darabig közös elméleti bázis alapján működhet. ALAPVETŐEN mindkettő „viselkedését” a harc, hadművelet törvényei orientálják és a technikai biztosítás rendjének szempontjából egy határig csak befolyásoló karakterrel bírnak műszaki-technikai-természettudományi kategóriák.

Hasonlóképpen elgondolkoztató, hogy vajon a katonai gazdaságtan fejlesztésének kérdései milyen összetartozásban vannak a hadigazdaságtannal? Azon kívül, hogy problémái a gazdaság mikroszféráiban jelentkező elvek alapján közzelíthetők meg, még azt is megkockáztatom, hogy a vele szemben támasztott

követelményeket elsősorban a katonai építésre vonatkozó tényezők határozzák meg. A fegyveres erők és szervezeteinek békében folyó fejlesztésében és fenntartásában jelentkező tényezők csak másodlagosan gazdasági-pénzügyi, de elsősorban a katonai oldalról meghatározottak. E tény felismerésének hiányából eredtek és erednek még ma is olyan nézetek, amelyek szerint csapataink gazdálkodási rendjében és módjaiban – főleg 1968 óta – a piacgazdálkodásra orientált szervezetekhez hasonlóan költségalapú utakat kell keresni, elfelejtkezve a HARCKÉSZÜLTSEG semmivel sem vitatható elsődlegességéről. Éppen a probléma helyes megközelítéséből való kiindulás tette lehetővé, hogy ebben a kérdésben, a csapatgazdálkodás gyakorlata terén a gazdaságirányítás közgazdasági természetű szabályozói csak másodlagos – bár fontos – szerepet játszanak a hatékonyság alapvető mutatóját képező harckészültség mellett.

Tulajdonképpen közhelynek számít már a „tudományköziség”, „interdiszciplinaritás”, „határtudományok” problémája. Ez – megítélésem szerint – már azért is közhely, mert a hadtudományi munkában ez természetes, tulajdonképpen az számít inkább kuriózumnak, ha valamilyen kutatási probléma megközelítése nem igényli több terület művelőinek összefogását.